

КОЗАЦЬКА ВІЙСЬКОВА НАЦІЛЕНІСТЬ І ПОБРАТИМСТВО ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ 20-го ОКРЕМОГО БАТАЛЬЙОНУ СПЕЦПРИЗНАЧЕННЯ «УКРАЇНА»

У статті підтверджена важливість спадщини українських козаків, зокрема щодо бойового побратимства та військової націленості, для зміцнення боєздатності ЗСУ. Автор розглянув застосування подібних надбань під час революції 1917 – 1921 рр. у формуваннях П. Скоропадського і Н. Махна, що підтвердило їх військово-прикладну актуальність. Проаналізовано використання згаданих військово-козацьких досягнень для підсилення морально-бойових якостей воїнів 20-го Окремого батальйону спецпризначення «Україна» Окремої президентської бригади ім. гетьмана Б. Хмельницького Сухопутних військ Збройних Сил України. Такий експеримент з жовтня 2022 р. ініціювали координатор наукової експертної групи «Козацький фактор у російсько-українській війні» та командування батальйону. Періодичні заняття підсилили бойовий дух воїнів і це зміцнило боєздатність батальйону. Результати експерименту висвітлено і проаналізовано на наукових форумах та у вітчизняних ЗМІ.

Ключові слова: Україна, ЗСУ, російсько-українська війна, 2022-2023 рр., козацтво, боєздатність, військова націленість, побратимство.

Постановка проблеми. Одним з основних пріоритетів розбудови будь-якої армії є комплексний розвиток її боєздатності, що набуває особливої актуальності в умовах військового лихоліття. Все це стосується викликів сучасної російсько-української війни, що триває з 2014 р. (особливої гостроти набула від початку широкомасштабного російського збройного вторгнення на територію України 24 лютого 2022 р.). Саме тому забезпечення належного рівня боєздатності воїнів є ключовим завданням усіх ланок командування Сил оборони України (далі СОУ).

У процесі його реалізації вагоме місце посідає морально-психологічне забезпечення (далі МПЗ) діяльності військ. Відзначаю формування та підтримку належного рівня морально-психологічного стану й морально-бойових якостей військовослужбовців, що досягається зокрема й під час національно-патріотичної підготовки в контексті інформаційно-пропагандистського забезпечення (*Підпригора, 2018: 230; Стасюк, ред. 2012: 250, 299; Стасюк,*

Задунайський Вадим Васильович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії Українського католицького університету, м. Львів.

© Задунайський В.В., 2024

ред. 2023: 8;). Тут поряд із висвітленням героїчних дій бійців і командирів Збройних Сил України (далі ЗСУ), які дають відсіч російській агресії з 2014 р., розглядаються і визначні події, утворення та постаті вітчизняної військової історії (Мороз, ред. 2021).

Вважаю, що під час огляду бойових досягнень минулого треба значну увагу приділити саме військово-прикладному досвіду, зокрема посиленню військової націленості та бойового побратимства, що суттєво зміцнювали боєздатність наших предків. І це в першу чергу стосується української козацької спадщини, а також спроб її застосування вітчизняними збройними формуваннями в роки революції 1917 – 1921 з урахуванням нових реалій. Тож і сьогодні прийнятні аспекти цього досвіду варто використати для зміцнення боєздатності ЗСУ, звісно ж після належної експериментальної апробації.

Саме такий пілотний проект реалізується з осені 2022 р. в 20-го Окремому батальйоні спеціального призначення «Україна» (далі 20-й ОБСП «Україна»), який входить до складу Окремої президентської бригади імені гетьмана Богдана Хмельницького (далі ОПБр. ім. гетьмана Б. Хмельницького) Сухопутних військ (далі СВ) ЗСУ (*Роль козацького фактора під час повномасштабної російської агресії проти України, 2023*). Оприлюднення його результатів може посприяти ширшому використанню відповідного досвіду в СОУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доводиться констатувати, що з огляду на локальність згаданого експерименту зарано очікувати його активного аналізу у вітчизняному науковому та військово-аналітичному середовищах. Поряд із цим, важливі аспекти МПЗ сучасних ЗСУ привернули увагу українських дослідників. Підтвердженням цього є не тільки видання низки відповідних підручників і посібників (Агаєв, ред. 2017; Мороз, ред. 2021; Стасюк, ред. 2012; Ягунов, 2002), але й наукові публікації з цієї тематики (Алещенко, 2019; Кобзар, Хабчук, Грицюк, 2019; Підопригора, 2018). Окремо вивчається і роль історичної свідомості у військово-патріотичному вихованні бійців ЗСУ (Паікова, Каменюк, 2020).

Щодо вияву використання козацької спадщини українськими військовими формуваннями в 1917 – 1921 рр., то відповідна тематика здебільшого лише побіжно окреслюється дослідниками цієї доби. Детальніший аналіз можна зустріти в працях небагатьох сучасних вітчизняних вчених. Серед таких виокремлю кілька публікацій В. Чопа та І. Лимана (Чоп, 2005; Чоп, Лиман, 2019). У них автори виявили подібність окремих аспектів махновського повстанського

руху до запорозького козацького середовища, зокрема щодо наслідування традицій морального авторитету лідера-батька та воєнізованого товариства. Згадаю й статтю Д. Задунайського, в якій коротко окреслено використання козацьких традицій в Українській Державі Гетьмана П. Скоропадського (*Задунайський Д., 2023*).

Застосування українськими збройними утвореннями в роки революції 1917 – 1921 козацької спадщини під час становлення військової системи та в бойовому і воєнному мистецтві частково висвітлено й автором статті (*Задунайський, 2006: 129-175; Задунайський, 2023a*). Подібний підхід було використано і в процесі аналізу впливу відповідних надбань на бойові дії ЗСУ під час відсічі сучасної російської збройної агресії (*Задунайський, 2023b; Задунайський, 2023c; Zadunaiskyi, 2023*).

Отже, на сьогодні в історіографії питання застосування козицьких військово-прикладних надбань, включно із досвідом їх використання українськими збройними утвореннями революційної доби 1917 – 1921 рр., для підсилення морально-бойових якостей воїнів ЗСУ досі не стали предметом окремого наукового дослідження. Такий стан речей обумовлює актуальність та доречність пропонованої статті, що започатковує науковий аналіз зазначеної проблематики в історіографії.

Джерельну основу статті з огляду на експериментальний характер згаданої апробації в лавах ЗСУ становлять матеріали, опубліковані вітчизняними засобами масової інформації та науковими установами. Серед перших виокремлю публікації авторитетного інформаційного агентства Міністерства оборони України АрміяInform, в яких на основі інтерв'ю учасників експерименту зафіксовано його етапи та змістовне наповнення (*Бальчос, 2023; Бальчос, Печерський, 2023; Букет, 2023*). У другому сегменті відзначаю матеріали, опубліковані Українським католицьким університетом (далі УКУ), що фіксують ширший контекст аналізу застосування козацького фактора Україною під час російсько-української війни (*Задунайський, 2023d; Міжнародний науково-інформаційний круглий стіл/конференція «Козацький фактор під час повномасштабної російської агресії проти України: військовий, політичний та міжнародний виміри», 2023; Підсумки міжнародного науково-інформаційного круглого столу «Козацький фактор» у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.*, 2022). Для аналізу змісту національно-патріотичної роботи в ЗСУ в якості джерела використано відповідний навчальний посібник

(Мороз, ред. 2021). Виявилися доречними і спогади кубанських козаків-українців, в яких зафіксовано їх військові традиції початку ХХ ст. (Задунайський, ред. 2006).

Мета та завдання дослідження. Відзначити вагомість ознайомлення сучасних українських воїнів з козацькими військово-прикладними надбаннями, зокрема військовою націленістю та бойовим побратимством, для покращення їх морально-бойових якостей. Задля цього потрібно окреслити відповідні риси козацького середовища і звернути увагу на їх застосування у вітчизняних збройних формуваннях 1917 – 1921 рр. Проаналізувати експериментальний досвід використання інформації про зазначені козацькі надбання під час занять по лінії МПЗ для підсилення морально-бойових якостей особового складу 20-го ОБСП «Україна».

Вклад основного матеріалу дослідження. Вважаю, що саме українська козацька спадщина має бути основою, на якій формується ідентичність сучасного українського воїна, бо багатовікове існування козаччини заклало підмурівки не тільки Українського Війська і його воєнного та бойового мистецтва, але й української державності та національної ідентичності (Задунайський, 2023d). Інакше кажучи, існує потужний пласт колективної пам'яті, в якому фіксується вагома роль козацтва в історії України. І це впливало та надалі впливатиме на буття української нації, зокрема й на зміст історичної свідомості.

До речі, на думку деяких дослідників, саме воєнно-історична свідомість (історична свідомість військовослужбовців) через сприйняття комплексу ідей і поглядів забезпечує усвідомлення воєнно-історичного минулого і впливає на мотивацію воїна (Пашкова, Каменюк, 2020: 45). Остання набула особливої ваги в умовах сучасної російсько-української війни. За цих обставин очевидною є потреба акцентування уваги на вітчизняному військовому досвіді, зокрема у відсічі російських навал. І це має суттєво позначитися на змістовному наповненні національно-патріотичної підготовки сучасних українських воїнів (Підпригора, 2018: 224). Тож героїчні сторінки історії українського козацтва та вітчизняних збройних формувань початку ХХ ст. цілком відповідають потребам військово-патріотичного виховання сучасних українських воїнів по лінії інформаційно-пропагандистського забезпечення МПЗ.

Саме тому у відповідній підготовці особового складу ЗСУ приділяється увага зазначеній тематиці. Найпомітнішими проявами такого підходу є надання почесних найменувань заслуженим бойовим формуванням, зокрема бригадам, а також безпосередня тематика занять з національно-патріотичної підготовки по лінії МПЗ.

Перший напрямок проілюструю чотирма прикладами, хоча їх набагато більше: ОПБр. ім. гетьмана Б. Хмельницького; 92-га Окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка; 55-та Окрема артилерійська бригада «Запорізька Січ»; 72-га Окрема механізована бригада імені Чорних запорожців (*Бальчос, Печерський, 2023; Задунайський, 2023 в: 62*). Перші 3 назви свідчать про вшанування найвидатніших українських козацьких провідників (гетьмана Богдана Хмельницького і кошового отамана Івана Сірка) та легендарної Запорозької Січі. Останній приклад стосується відомого кінного полку Армії УНР революційної доби, в якому було використано деякі козацькі військові традиції минулого (про це свідчить і його назва).

Щодо занять з національно-патріотичної підготовки, то їх спрямованість та наповненість значною мірою залежать від навчальних матеріалів, серед яких найбільш змістовними є посібники. Прикладом є «Навчальний посібник з національно-патріотичної підготовки особового складу Збройних Сил України на 2022 навчальний рік», виданий науково-дослідним центром гуманітарних проблем ЗСУ під егідою Головного Управління МПЗ (*Мороз, 2021*). Відзначаю достатньо якісне і змістовне його наповнення з урахуванням досягнень сучасної історіографії. У посібнику історії козацтва та революційної доби 1917 – 1921 рр. присвячено 7 окремих тем, в яких подано загальний огляд кількох важливих битв і подій та життєвий шлях 2 гетьманів.

Отже, в обох представлених напрямках слушно використовується загальна військово-історична інформація про українське козацтво та вітчизняні збройні утворення 1917 – 1921 рр., натомість військово-прикладні аспекти козацької спадщини, на жаль, не розглядаються.

На мою думку, варто не обмежуватися лише оглядом загальних військово-історичних контекстів, а після ознайомлення з ними акцентувати увагу саме на актуальній для сьогодення військово-прикладній спадщині козаків та їх послідовників часів Української революції початку ХХ ст. Це дозволить не тільки підсилити військово-патріотичну налаштованість воїнів СОУ, але й заохотити наслідувати прийнятний для сьогодення досвід предків в якості додаткової запоруки зміцнення боєздатності.

Серед широкого спектру військово-прикладних надбань козицького середовища виокремлю націленість на війну та притаманне йому бойове побратимство. Щодо першої, то вона формувалася специфічними викликами степового прикордоння, особливо постійними бойовими діями різного рівня інтенсивності, що тривали на величезній території впродовж століть (*Черкас, 2006: 472-473*). Згодом до цих обставин додалися морські походи, війни-повстання, участь у широкомасштабних збройних конфліктах тощо. Все це витворило самобутнє козацьке середовище, яке від початків свого існування і поза бойовими діями вирізнялося воєнізованими рисами повсякдення (*Гурбик, 2006: 541*). Серед українських утворень XVI – XVIII ст. особливо помітним це було на Запорізькій Січі, яка до того ж уособлювала своєрідний ідеал військово-демократичної козацької спільноти з органічною взаємодією очільника і звичайного воїна. Саме тому основна маса запорожців не лише не ховалася від бойового зіткнення, а постійно націлювалася на нього.

Треба наголосити, що підсиленню таких військових пріоритетів серед козаків сприяло й поширення в Запорозькій Січі своєрідних військово-родинних рис (*Чоп, 2005: 138; Яворницький, 1990: 139*). Маю на увазі традиційне визнання морального авторитету отамана через величання його «батьком», а тому звичайні запорожці отримували статус його «синів» (звідси й використання між козаками звернення «брате»). Вочевидь, такий підхід мав сприяти внутрішній взаємодії запорозького військового товариства, бо спонукав козаків ставитися по-братерські один до одного і шанувати та слухатися батька-отамана, який в свою чергу мусив дбати про них. Звідси бере свій початок і своєрідне козацьке бойове побратимство. Воно, на відміну від військового товариства, стосувалося не усіх членів відповідного козацького утворення, а поширювалося лише на кількох воїнів, які особливо цінували зміст братання в умовах постійних воєнних небезпек (*Яворницький, 1990: 182*). І це додавало стійкості в бою не тільки кожному з побратимів (завдяки повній бойовій взаємодії і впевненості у тому, що побратим завжди прийде на допомогу), але й цілому козацькому загону. Йдеться про те, що групи побратимів додатково «цементували» бойову єдність формування і впливали на його тактику (*Букет, 2023*).

Тож належна військова націленість козаків, особливо запорожців, та притаманне їм бойове побратимство підсилювали психологічну стійкість і бойовий дух як кожного окремого воїна, так і цілого формування. Завдяки цьому додатково покращувалася

взаємодія козаків та їх підрозділів на полі бою, а тому зростала і їх боездатність. І це варто не лише пам'ятати, але й використовувати в якості прикладу для наслідування сучасним українським воїнам заради зміцнення своєї боездатності.

Підкреслю, що військово-прикладні надбання запорожців та інших українських козацьких утворень не зникли в кінці XVIII ст., а значною мірою «дожили» до початку ХХ ст. Найяскравішим прикладом цього є досвід Кубанського козацького війська, українська більшість якого не тільки зберігала, але й розвивала самобутні військово-прикладні традиції запорожців-чорноморців (*Задунайський, 2006: 126-128*). І цим вона якісно відрізнялася від решти козаків Російської імперії. До речі, старі козаки-кубанці завжди наголошували на потребі зберігати свою військову націленість і в бою жити боем (*Задунайський, ред. 2006: 29*).

Вочевидь, військово-прикладні надбання меншою мірою збереглися серед нащадків козаків решти українських козацьких утворень, через тривалий час відсутності самобутньої військової організації та відповідних пріоритетів повсякдення (*Задунайський, 2023a: 14*). Попри це, і тут не все було втрачено, зокрема й завдяки родинній пам'яті. Свідченням цього є приклади чіткої фіксації у відповідному середовищі на початку ХХ ст. власного козацького родоводу (*Чоп, Лиман, 2019: 14*). До речі, колективна пам'ять про героїчне минуле козаків (як спільне історичне надбання народу/ нації) мала потужний вплив і на мешканців тих українських регіонів, де не існувало козацьких утворень. Тож не дивно, що козацькі взірці вплинули на творення вітчизняних збройних формувань революційної доби 1917 – 1921 рр. в усіх українських регіонах (*Задунайський, 2006: 172-175*). Серед багатьох прикладів використання таких надбань, зокрема й військової націленості та плекання бойового побратимства, виокремлю два досить відмінні підходи:

- Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (далі УД).
- Революційної повстанської армії України під проводом Н. Махна (далі РПАУ(м)).

Так, в УД було зроблено спробу відродити козацький стан. З цієї метою 16 жовтня 1918 р. прийнято «Закон про відновлення українського козацтва» і Гетьман П. Скоропадський видав відповідний «Універсал» (*Смолій, ред. 2005: 340*). Творення такого середовища мало б сприяти активізації воєнізованих пріоритетів буття у його представників за прикладом предків-козаків.

Поряд із цим, помічається намагання підкреслити зв'язок нечисельних регулярних військових формувань з українськими козацькими утвореннями не тільки XVI – XVIII ст., але й тогочасним Кубанським козацтвом. Свідченням цього було досить успішне застосування козацької термінології для найменування військових частин, посад і рангів та впровадження козацьких взірців уніформи, стилізованої як під зразки XVIII ст., так і кубанський козацький однострій (*Задунайський Д, 2023: 38-40*). І така тенденція була слушною, бо передбачала використання колективної пам'яті про бойову звитягу козаків для підсилення військової націленості новітніх формувань. Та через низку обставин провід УД так і не встиг створити козацтво та загартованої у боях армії. Отже, за часів Гетьмана П. Скоропадського попри певні намагання все ж не вдалося відновити козацькі основи побратимства і військової націленості. До речі, останнє стосувалося і самого статусу Гетьмана, творення якого не стало проявом волевиявлення воїнів.

Інший вимір опертя на козацьку спадщину зустрічаємо в РПАУ(м), яка уособлювала найпотужніший вектор українського повстанського руху. Тут було менше ознак зовнішньої подібності до козацьких формувань минулого, проте виявилось прагнення забезпечити братерську рівність та особисту волю, що було схожим до військово-демократичних підвалин Запорозької Січі (*Чоп, 2005: 138*). І цьому, окрім постійних бойових буднів повстанців, вочевидь, сприяли й інші обставини. Серед таких не останню роль відіграв збіг основних махновських теренів з колишніми запорозькими землями, а тому й ключові осередки руху та багато його учасників мали козацьке коріння (*Чоп, Лиман, 2019: 16*). Тож не дивно, що махновці за запорозьким звичаєм назвали свого харизматичного лідера «батьком», який разом із рядовими бійцями (в махновських піснях влучно названих «синочками») постійно брав участь у боях (*Чоп, Лиман, 2019: 18, 580*). Так використано запорозьку традицію посилення військової націленості через поширення своєрідних військово-родинних рис. До речі, саме Батько Махно впродовж 1918 – 1921 рр. найуспішніше застосовував традиційні для козаків військові хитрощі (*Задунайський, 2023а: 17-19*). Отже, у РПАУ(м) було використано елементи запорозької спадщини щодо плекання військової націленості середовища та перенесення на нього рис бойової родини. Припускаю, що за таких реалій мали формуватися й ознаки специфічного бойового побратимства у найбільш міцних повстанських середовищах. Тож

наслідування та подальший розвиток запорозьких військових традицій, вочевидь, додатково підсилили боєздатності РПАУ(м).

Я звернув увагу лише на 2 відмінні підходи в оперті на важливі аспекти козацької військової спадщини впродовж 1917 – 1921 рр. Наголошу, що йдеться про українські сили, які були найбільшими антиподами за революційної доби, але при цьому спиралися на козацькі надбання. І це засвідчило їх важливість для тогочасного українського військового будівництва. До речі, опосередковану данину козацькій минувшині ми зустрічаємо й в українському повстанському русі часів Другої світової війни і перших післявоєнних років (*Дрогобицький, 2023: 60-61*).

Отже, конкретний військово-прикладний досвід козаків та їх спадкоємців революційної доби початку ХХ ст., зокрема плекання військової націленості та бойового побратимства, є достатньо цінним і може бути корисним для зміцнення боєздатності сучасних українських воїнів. Ознайомлення з ним має не тільки сприяти додатковому підсиленню військово-патріотичних настроїв бійців (у контексті розвитку військово-історичної свідомості), але й стимулювати наслідування кращих зразків минулого для зміцнення своєї націленості на виконання військового обов'язку та творення бойового побратимства. І це може посприяти психологічній стійкості, підсиленню бойового духу та взаємодії сучасних українських воїнів на полі бою, що є додатковою запорукою зміцнення боєздатності СОУ. А в умовах відсічі Україною російської збройної навали все, що посилює нас – наближає перемогу над агресором.

Далі пропоную короткий огляд експерименту з використання знань про військово-прикладні досягнення козаків та їх спадкоємців часів Української революції 1917 – 1921 рр., зокрема щодо військової націленості та бойового побратимства, для підсилення боєздатності сучасних бійців ЗСУ, який відбувається у 20-го ОБСП «Україна».

Підкреслю, що подібні ідеї було спочатку представлено на міжнародному науковому форумі в Українському католицькому університеті (далі УКУ) 10 червня 2022 р. (*Підсумки міжнародного науково-інформаційного круглого столу «Козацький фактор» у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.*, 2022). Тут вітчизняні та зарубіжні вчені (з 20 вишів України, Британії, Польщі, Литви та Грузії), а також представники української громадськості та ЗСУ підтримали ідею активізації застосування козацької спадщини Україною, зокрема й для зміцнення боєздатності СОУ. З цієї метою було створено експертну групу «Козацький фактор у російсько-українській війні» (*Бальчос, Печерський, 2023*).

Невдовзі експерти запропонували використати військово-прикладні козацькі надбання для зміцнення морально-бойових якостей сучасних українських воїнів. Новаційність пропозиції вимагала здійснення її експериментальної апробації в окремому бойовому формуванні, що дозволило б не тільки отримати необхідний досвід, але й одразу вносити корективи в роботу. Змістовне обговорення цієї ініціативи між представниками експертної групи та командуванням 20-го ОБСП «Україна» поклало початок відповідному експерименту в батальйоні з жовтня 2022 р. (Букет, 2023). Тож незабаром розпочалися періодичні заняття з особовим складом підрозділів по лінії МПЗ (тематика і зміст погоджувалися з командуванням батальйону), які проводив координатор експертної групи професор В. Задунайський. Під час занять після узагальненого інформування про видатних очільників, відомі військові формування та ключові перемоги предків головну увагу спрямовано на їх конкретні військово-прикладні досягнення.

Зрозуміло, що цьому передувало переосмислення історичних подій, постатей та змісту козацької спадщини, які не втратили актуальності в наш час. І для досягнення цього вкрай важливо:

- уникати анахронізмів;
- не займатися вигаданням «історичних» традицій;
- брати до уваги науково підтвержені досягнення козаків і тих утворень, які наслідували та відроджували відповідні надбання;
- бути фахівцем з відповідної тематики.

Для проведення занять було розроблено тематичні блоки, в яких акцентувалася увага на тих козацьких досягненнях (сформульованих у вигляді певних настанов), що і сьогодні залишаються актуальними для підсилення морально-бойових якостей воїнів СОУ. Йдеться про творення бойового товариства, відповідальність кожного бійця за особисті моральні та військово-прикладні кондиції, постійне вдосконалення взаємодії з товаришами по зброї, дотримання бойової дисципліни тощо (Бальчос, 2023).

Саме тому й козацьким пріоритетам зміцнення бойового побратимства та підсилення військової націленості, а також досвіду їх застосування в роки Української революції 1917 – 1921рр. було приділено належну увагу. З цією метою розкрито зміст (коротко окреслений і на початку цій статті) відповідних надбань, інформація про які подавалася з урахуванням загального виміру колективної пам'яті про козацьку героїку та революційні події початку ХХ ст.

Завдяки цьому вдалося наголосити на важливості плекання бійцями особистої та колективної військової націленості, щоб постійно готуватися до бойових зіткнень і в бою жити боєм за прикладом предків. До того ж знайомство з досвідом запорожців та їх спадкоємців допомогло скорегувати розуміння воїнами змісту бойового побратимства. Йдеться про те, що передумовою його виникнення є творення військового товариства з ознаками бойової родини, в якому лише найвідданіші товариші ставали бойовими побратимами. І в цьому відмінність побратимства від інших вимірів взаємовідносин у військовому колективі, що можна окреслити за допомогою таких понять, як «товариші по зброї», «колеги по військовій службі» тощо.

Вочевидь, такі та подібні результати мали сприяти більш якісному розумінню бійцями 20 ОБСП «Україна» можливостей практичного наслідування прийнятних для сьогодення прикладів зміцнення своєї боєздатності. З цією метою під час занять акцент робився на їх зрозумілому поясненні, а також аналізувалася доцільність практичного наслідування/використання з урахуванням вимог сьогодення. І тут виокремлю наступну послідовність дій:

1. Ознайомлення зі змістом козацьких військово-прикладних досягнень, зокрема бойовим побратимством і військовою націленістю, та прикладами їх використання українськими формуваннями в ХХ ст.

2. Сприяння формуванню/актуалізації у бійців усвідомлення себе спадкоємцями кращих військових традицій як українських козаків, так і їх послідовників.

3. Пояснення трансформації актуальних складових цих надбань та осмислення можливостей їх застосування в наш час для покращення індивідуальної і колективної боєздатності.

Загалом досвід реалізації проєкту підтвердив, що під час занять з національно-патріотичної підготовки доречно акцентувати увагу особового складу на конкретних військово-прикладних досягненнях козаків та їх послідовників, зокрема зміцненні військової націленості та бойового побратимства. Зрозуміло, що все це подається у ширшому військово-історичному контексті відповідної доби. Саме такий новаційний підхід виявився особливо цінним для підсилення морально-бойових якостей воїнів 20 ОБСП «Україна». Про такі результати йшлося не тільки у вузькому колі військових фахівців і науковців, але й в публічному просторі.

Так, координатор експертної групи і командир батальйону дали кілька інтерв'ю для авторитетного українського військового видання *АрміяInform* (*Бальчос, 2023; Бальчос, Печерський, 2023; Букет, 2023*). При цьому експерт пояснив вагомість ознайомлення військовослужбовців з важливими аспектами військово-прикладного досвіду козаків у ході експерименту та представив огляд його змісту та етапів. Натомість комбат акцентував увагу на тому, що відповідна робота сприяла зміцненню бойового духу особового складу підрозділів та їх успішній взаємодії на полі бою, що допомогло нанести ураження ворогу (*Бальчос, 2023*).

Виокремлю й круглий стіл за участі експертів і командування 20 ОБСП «Україна» на платформі Медіа-центру Україна 5 липня 2023 р. (*Роль козацького фактора під час повномасштабної російської агресії проти України, 2023*). Тут було проаналізовано не тільки місце козацького фактора в російсько-українській війні та специфіку реалізації експерименту. Авторитетні офіцери відзначили його позитивний вплив на підсилення морально-психологічного стану та морально-бойових якостей бійців батальйону, зокрема зміцнення бойового побратимства та націленості на виконання бойових завдань (результатом чого стали успіхи у бойових зіткненнях, що належним чином відзначило командування СВ ЗСУ).

Важливе значення відіграв і комплексний науковий аналіз використання козацької спадщини Україною під час відсічі сучасної російської збройної агресії. Саме таке спрямування мав черговий міжнародний науково-інформаційний круглий стіл/конференція, проведений 23 червня 2023 р. на базі УКУ (*Задунайський, 2023d; Міжнародний науково-інформаційний круглий стіл/конференція «Козацький фактор під час повномасштабної російської агресії проти України: військовий, політичний та міжнародний виміри», 2023*). На ньому теж було представлено результати експерименту, а також відбулося фахове обговорення значення та перспектив цієї ініціативи.

Згадані публічні та наукові заходи не тільки підтвердили слушність і успішність пілотного проекту, але й посприяли поширенню відповідної інформації в суспільстві, що є важливим з огляду на виклики війни.

Висновки. Переходячи до підсумків представленого дослідження, вважаю доречним відзначити наступне:

- Наголошено, що в процесі національно-патріотичної підготовки бійців ЗСУ під час висвітлення військово-історичної проблематики доречно акцентувати увагу на конкретних військово-прикладних

досягненнях козаків, зокрема зміцненні військової націленості та бойового побратимства, що має додатково посприяти підсиленню морально-бойових якостей сучасних українських воїнів.

- Підкреслено, що ці аспекти козацької спадщини відіграли важливу роль у розбудові українських збройних формувань революційної доби 1917 – 1921 рр., і відповідний досвід теж є цінним надбанням, яке варто використовувати і зараз, з урахуванням сучасних реалій.

- Ідею комплексного застосування інформації про козацькі військово-прикладні досягнення (включно з досвідом їх використання за революційної доби початку ХХ ст.) для підсилення боєздатності воїнів ЗСУ було окреслено під час діалогу науковців, що призвів до утворення експертної групи «Козацький фактор у російсько-українській війні».

- Співпраця експертів і командування 20-го ОБСП «Україна» від жовтня 2022 р. поклала початок експериментальній апробації зазначеної ініціативи по лінії МПЗ у цьому формуванні.

- Під час експерименту відбувалися періодичні заняття з бійцями за кількома тематичними блоками (відповідали важливим козацьким настановам), що забезпечило ознайомлення з актуальними військово-прикладними надбаннями козаків і їх послідовників та стимулювало наслідувати кращі досягнення предків.

- Попередні результати експерименту, на думку командування батальйону, є успішними, бо сприяли підсиленню боєздатності особового складу.

Таким чином, експеримент, що з жовтня 2022 р. відбувається у 20-го ОБСП «Україна» ОПБр. ім. гетьмана Б. Хмельницького СВ ЗСУ, засвідчив доречність під час національно-патріотичної підготовки особового складу поряд із звичним використанням загальної інформації про героїчні сторінки історії козацтва та українських військових формувань революційної доби 1917 – 1921 рр. головний акцент робити саме на їх конкретних військово-прикладних надбаннях, зокрема щодо зміцнення військової націленості та бойового побратимства. І це, окрім підсилення військово-патріотичної налаштованості бійців також стимулювало їх наслідувати кращий досвід попередників для зміцнення своєї боєздатності. Запорукою успіху експерименту стала плідна співпраця авторитетних українських вчених і військовослужбовців, що дозволило використати необхідний історичний матеріал і методику для реалізації відповідних мети і завдань цього пілотного проекту. Результати експерименту виявилися позитивними і сприяли підсиленню морально-бойових якостей воїнів 20-го ОБСП

«Україна», що є запорукою його боєздатності. Тож видається доречним ширше використання такого підходу в ЗСУ.

Пропонована стаття започатковує аналіз використання козацьких військово-прикладних надбань для підсилення морально-бойових якостей воїнів ЗСУ, що має стимулювати подальше дослідження цієї проблематики.

Використані посилання

Агаєв Н.А., ред. (2017). *Інформаційно-пропагандистське забезпечення військ (сил) в умовах воєнно-політичного конфлікту: навчально-методичний посібник*, Київ: НДЦ ГП ЗС України, 185 с.

Алещенко В.І. (2019). Морально-психологічне забезпечення Сил оборони держави. *Наука і оборона*. № 1, С. 25-30.

Бальчос А. (2023). Як спецпризначенці застосовують у бою настанови козаків. *АрміяInform*, 9 жовтня. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/10/09/yak-specpryznachenczi-zastosovuyut-u-boyu-nastanovy-kozakiv/> [Дата звернення 30 грудня 2023].

Бальчос А., Печерський А. (2023). Козацтво завжди відроджувалось у критичні моменти української історії – Вадим Задунайський. *АрміяInform*, 25 жовтня. <https://armyinform.com.ua/2023/10/25/kozactvo-zavzhdy-vidrodzhuvalos-u-krutychni-momenty-ukrayinskoji-istoriyi-vadym-zadunajskij/> [Дата звернення 15 січня 2024].

Букет Є. (2023). «Козацькі фактори» в сучасному війську України: мотивація, товариськість, ідентичність. *АрміяInform*, 14 травня. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/05/14/kozacki-factory-v-suchasnomu-vijsku-ukrayiny-motyvacziya-tovaryskist-identychnist/> [Дата звернення 10 січня 2024].

Гурбик А.О. (2006). Томаківська Січ. Смолій В.А. (Ред.) *Історія Українського Козацтва. Нариси: У 2 т.* Київ: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, Т. I. С. 536-547.

Дрогобицький І. (2023). Специфіка реалізації козацької тематики в діяльності збройних структур УПА-Захід та підпілля ОУН (б) (друга половина 40-х рр. ХХ ст.). Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу «“КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР” у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.». Львів, 10 червня 2022 р. Львів: Видавництво Українського католицького університету, С. 55-63.

Задунайський В.В., ред. (2006). *«Із козацької минувшини» (спогади українських кубанських козаків)*. Донецьк: ООО “Норд Компьютер”, 32 с.

Задунайський В.В. (2006). *Бойове мистецтво та військова спадщина українських козаків в кінці ХІХ – на початку ХХІ ст.* Донецьк: Норд-Прес – ДонНУ, 335 с.

Задунайський В. (2023a). Вимір застосування козацького бойового і воєнного мистецтва українськими збройними формуваннями в 1917-1920-х рр.: окремі аспекти. Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу «“КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР” у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.». Львів, 10 червня 2022 р. Львів: Видавництво Українського католицького університету, С. 11-21.

Задунайський В. (2023b). Актуалізація козацького військового досвіду для зміцнення Сил оборони України в умовах війни з Росією. Збірник матеріалів ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції: Правова наука і державотворення в Україні в умовах сучасних викликів, породжених російською воєнною агресією:

теорія, практика, перспективи розвитку. Кропивницький – Кривий Ріг, 19 травня 2023 р. Кропивницький: ДонДУВС, С. 61-64.

Задунайський В. (2023с). Військові хитрощі українських та російських військ в перших боях 2022 р. на Миколаївщині та Сумщині. *Військово-науковий вісник*. Львів, Вип. 39. С. 65-77.

Задунайський В. (2023д). Зміцнення українського воїнства: козацький вимір. *Центр Шептицького УКУ*, 30 серпня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3o7JYuzbeto> [Дата звернення 10 січня 2024].

Задунайський Д. (2023). Використання військових традицій українського козацтва за часів гетьмана Павла Скоропадського. Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу «Козацький фактор» у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.». Львів, 10 червня 2022 р. Львів: Видавництво Українського католицького університету, С. 35-42.

Кобзар А.О., Хабчук А.О. Грицюк В.М. (2019). Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: трансформація термінології (1991-2019). *Воєнно-історичний вісник*. Київ, № 33(3). С. 118-132.

Міжнародний науково-інформаційний круглий стіл/конференція «Козацький фактор під час повномасштабної російської агресії проти України: військовий, політичний та міжнародний виміри» 23 червня 2023 р. (2023). *Гуманітарний факультет УКУ*, 22 червня. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/events/mizhnarodnyj-naukovo-informatsijnyj-kruglyj-stil-konferentsiya-kozatskyj-faktor-pid-chas-povnomasshtabnoyi-rosijskoji-agresiji-proty-ukrayiny-vijskovyj-politychnyj-ta-mizhnarodnyj-vymiry/> [Дата звернення 10 грудня 2023].

Мороз В., ред. (2021). *Навчальний посібник з національно-патріотичної підготовки особового складу Збройних Сил України на 2022 навчальний рік*. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 162 с.

Пашкова О.О., Каменюк Ю.В. (2020). Роль і місце історичної свідомості у процесі військово-патріотичного виховання військовослужбовців Збройних Сил України. *Військово-науковий вісник*. Львів, Вип. 34. С. 42-51.

Підпригора І.І. (2018). Проблемні питання інформаційно-пропагандистського забезпечення у світлі російсько-української війни. *Військово-науковий вісник*. Львів, Вип. 30. С. 217-237.

Підсумки міжнародного науково-інформаційного круглого столу «Козацький фактор» у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.» 10 червня 2022 р. (2022). *Гуманітарний факультет УКУ*, 22 червня. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/news/piidsumky-mizhnarodnogo-naukovo-informatsijnogo-stolu-kozatskyj-faktor-u-suchasnij-rosijsko-ukrayinskij-vijni-j-dosvid-hh-st/> [Дата звернення 30 листопада 2023].

Роль козацького фактора під час повномасштабної російської агресії проти України. (2023). *Укрінформ*, 5 липня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IaAScbrQVIM> [Дата звернення 4 грудня 2023].

Смолій В. А., ред. (2005). *Україна: Хроніка ХХ ст.: Рік 1918: Довідкове видання*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 402 с.

Стасюк В. В., ред. (2012). *Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: Підручник*. Київ: НАОУ, 682 с.

Черкас Б. В. (2006). Козацьке військо до середини XVII ст. Смолій В.А. (Ред.) *Історія Українського Козацтва. Нариси: У 2 т.* Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», Т. І. С. 472-485.

Чоп В.М. (2005). Запорозьке козацтво та махновське повстанство: пошуки традицій та історичних паралелей. *Козацька спадщина: Альманах Нікопольського регіонального відділення НДІ козацтва Інституту історії України НАНУ*. Нікополь-Дніпропетровськ: Пороги, Вип. 2. С. 136-139.

Чоп В.М., Лиман І.І. (2019). *Нащадки запорожців: махновський рух у Північному Приазов'ї (1918-1921 рр.)*. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 609 с.

Яворницький Д. І. (1990). *Історія запорізьких козаків*. В 3 т., Т.1., переклад з російської І. І. Сварник. Львів: Світ, 319 с.

Ягупов В. В. (2002). *Морально-психологічне забезпечення: курс лекцій*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 349 с.

Zadunaiskyi V. (2023). Stratagems of the Ukrainian and Russian troops in the battles for Kharkiv (February 24 – May 14, 2022). *Skhid*, № 5(1), p. 9-15.

References

Ahaiev, N.A. (Ed.), (2017), *Information and propaganda support of troops (forces) in the conditions of a military-political conflict: educational and methodological manual*, Kyiv: NDTs HP ZS Ukrainy, 185 p. [in Ukrainian].

Aleshchenko, V.I. (2019), Moral and psychological support of the state defense forces, *Nauka i oborona*, № 1, pp. 25-30. [in Ukrainian].

Balchos, A. (2023), How special forces use the instructions of the Cossacks in battle, *ArmiiaInform*, 9 October. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/10/09/yak-speczpryznachenci-zastosovuyut-u-boyu-nastanovy-kozakiv/> [Accessed: 30.11.2023] [in Ukrainian].

Balchos, A. and Pecherskyi, A. (2023), Cossacks have always been revived at critical moments of Ukrainian history - Vadym Zadunaiskyi, *ArmiiaInform*, 25 October. <https://armyinform.com.ua/2023/10/25/kozaczto-zavzhdy-vidrodzhuvalos-u-krytychni-momenty-ukrayinskoyi-istoriyi-vadym-zadunajskij/> [Accessed: 30.11.2023] [in Ukrainian].

Buket, Ye. (2023), "Cossack factors" in the modern army of Ukraine: motivation, camaraderie, identity, *ArmiiaInform*, 14 May. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/05/14/kozacki-factory-v-suchasnomu-vijsku-ukrayiny-motyvacziya-tovaryskist-identychnist/> [Accessed: 30.11.2020] [in Ukrainian].

Gurbyk, A.O. (2006), Tomakivska Sich. Smolii V.A. (Ed.), *History of Ukrainian Cossacks. Essays in 2 vol.* Kyiv: Publishing House «Kyiv-Mohyla Academy». Vol. 1, pp. 536-547 [in Ukrainian].

Drohobyskyi, I. (2023). The specifics of the implementation of the Cossack theme in the activities of the armed structures of the UPA-West and the underground of the OUN (b) (the second half of the 1940s of the 20th century). Materials of the international scientific and informational round table "'COSSACK FACTOR" in the modern Russian-Ukrainian war and the experience of the 20th century". Lviv, June 10, 2022. Lviv: Ukrainian Catholic University Publishing House, pp. 55-63 [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V.V. (Ed.), (2006), *"From the Cossack past" (memoirs of the Ukrainian Kuban Cossacks)*, Donetsk: LLC "Nord Computer", 32 p. [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V.V. (2006), *Martial art and military heritage of the Ukrainian Cossacks in the late 19th - early 21st centuries*, Donetsk: Nord-Pres – DonNU, 335 p. [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V. (2023a), The extent of the use of Cossack martial and military art by Ukrainian armed forces in 1917–1920s: separate aspects. Materials of the international scientific and informational round table "'COSSACK FACTOR" in the modern Russian-Ukrainian war and the experience of the 20th century". Lviv, June 10, 2022. Lviv: Ukrainian Catholic University Publishing House, pp. 11-21 [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V. (2023b), Updating the Cossack military experience to strengthen the Defense Forces of Ukraine in the conditions of the war with Russia. *Proceedings of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: Legal Science and State-Building in*

Ukraine in the Conditions of Modern Challenges Generated by Russian Military Aggression: Theory, Practice, Development Prospects, Kropyvnytskyi – Kryvyi Rih, May 19, 2023, Kropyvnytskyi: DonDUVS, pp. 61-64 [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V. (2023c), Military tricks of Ukrainian and Russian troops in the first battles of 2022 in Mykolaiv region and Sumy region, *Military-scientific bulletin*, Lviv, Issue 39, pp. 65-77 [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V. (2023d), Strengthening the Ukrainian army: the Cossack dimension, *Center of Sheptytskyi UKU*, 30 August. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3o7JYuzbeto> [Accessed: 30.11.2020] [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, D. (2023), The use of military traditions of the Ukrainian Cossacks during the time of Hetman Pavel Skoropadskyi, Materials of the international scientific and informational round table "'COSSACK FACTOR" in the modern Russian-Ukrainian war and the experience of the 20th century". Lviv, June 10, 2022. Lviv: Ukrainian Catholic University Publishing House, pp. 35-42 [in Ukrainian].

Kobzar, A.O., Khabchuk, A.O. and Hrytsiuk, V.M. (2019), Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine: transformation of terminology (1991–2019), *Military historical bulletin*, № 33(3), pp. 118-132 [in Ukrainian].

International scientific and informational round table/conference "Cossack factor during full-scale Russian aggression against Ukraine: military, political and international dimensions" June 23, (2023), *Faculty of Humanities of UCU*, 22 June. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/events/mizhnarodnyj-naukovo-informatsijnyj-kruglyj-stil-konferentsiya-kozatskyj-faktor-pid-chas-povnomashtabnoyi-rosijskoyi-agresiyi-proty-ukrayiny-vijskovyj-politychnyj-ta-mizhnarodnyj-vymiry/> [Accessed: 30.11.2020] [in Ukrainian].

Moroz, V., (Ed.), (2021), Training manual on national-patriotic training of personnel of the Armed Forces of Ukraine for the 2022 academic year, Kyiv: NDC GP ZSU, 162 p. [in Ukrainian].

Pashkova, O.O. and Kameniuk, Iu.V. (2020), The role and place of historical consciousness in the process of military-patriotic education of servicemen of the Armed Forces of Ukraine, *Military-scientific bulletin*, Lviv, Issue 34, pp. 42-51 [in Ukrainian].

Pidopryhora, I.I. (2018). Problematic issues of information and propaganda provision in the light of the Russian-Ukrainian war, *Military historical bulletin*, Lviv, Issue 30, pp. 217-237 [in Ukrainian].

Results of the international scientific and information round table "Cossack factor" in the modern Russian-Ukrainian war and the experience of the 20th century." June 10. (2022), *Faculty of Humanities of UCU*, 22 June. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/news/piidsumky-mizhnarodnogo-naukovo-informatsijnogo-kruglogo-stolu-kozatskyj-faktor-u-suchasnij-rosijsko-ukrayinskij-vijni-j-dosvid-hh-st/> [Accessed: 30.11.2020] [in Ukrainian].

The role of the Cossack factor during the full-scale Russian aggression against Ukraine, (2023), *Ukrinform*, 5 July. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IaAScbrQBIM> [Accessed: 30.11.2020] [in Ukrainian].

Smolii V.A. (Ed.), (2005), Ukraine: Chronicle of the 20th century: Year 1918: Reference edition, Kyiv: Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, 402 p. [in Ukrainian].

Stasiuk, V. V. (Ed.), (2012), Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine: Textbook (v 2 ch., Ch.1), Kyiv: NAOU, 682 p. [in Ukrainian].

Cherkas, B.V. (2006), Cossack army until the middle of the 17th century. Історія Українського Козацтва. Нариси: У 2 т. Київ: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", Т. I. С. 472-485 [in Ukrainian].

Chop, V.M. (2005), Zaporizhzhya Cossacks and the Makhnov uprising: the search for traditions and historical parallels, *Cossack heritage: Almanac of the Nikopol regional branch of the Research Institute of Cossacks of the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences. Nikopol-Dnipropetrovsk: Porogy*, Issue 2, pp. 136-139 [in Ukrainian].

Chop, V.M., Lyman, I.I. (2019), *Descendants of the Zaporozhians: the Makhnov movement in Northern Azov (1918-1921)*, Melitopol: "MMD Publishing House" LLC, 609 p. [in Ukrainian].

Yavornytskyi, D. I. (1990), *History of the Zaporozhian Cossacks (Vol. 1)*: translation from russian I. I. Svarnyk, Lviv: Svit, 319 p. [in Ukrainian].

Yahupov, V. V. (2002), *Moral and psychological support: a course of lectures*. Kyiv: Publishing and Printing Center "Kyiv University", 349 p. [in Ukrainian].

Zadunaiskyi, V. (2023), Stratagems of the Ukrainian and Russian troops in the battles for Kharkiv (February 24 – May 14, 2022), *Skhid*, № 5(1), pp. 9-15 [in English].

Vadym Zadunaiskyi

COSSACK MILITANCY AND BROTHERHOOD FOR STRENGTHENING THE COMBAT CAPABILITY OF THE 20TH SEPARATE SPECIAL PURPOSE BATTALION "UKRAINE"

The article confirms the importance of Cossack traditions for strengthening the combat capability of the Armed Forces of Ukraine. The author emphasized that it is necessary to use not only the collective memory of Cossack heroic times, but also Cossack military achievements. This will contribute to strengthening the moral and fighting qualities of Ukrainian soldiers, in particular, will strengthen their military focus and combat brotherhood.

The author analyzed the use of Cossack military experience during the Ukrainian revolution of 1917-1921. Examples of the military construction of Hetman Pavlo Skoropadskyi and Batko Makhn are given. The Revolutionary Insurgent Army of Ukraine led by N. Makhno more successfully used the achievements of the Cossacks. The positive experience of 1917-1921 should be used even today.

The article highlights the origin of the idea of Ukraine's use of Cossack military traditions to successfully repel modern Russian aggression. The initiators were Ukrainian scientists who created the expert group "Cossack factor in the Russian-Ukrainian war" (after the international conference in June 2022 on the basis of the Ukrainian Catholic University).

The author analyzed the process of interaction between the expert group and military specialists (the command of the 20th Separate Special Forces Battalion "Ukraine", which is part of the Separate Presidential Brigade named after Hetman B. Khmelnytskyi of the Ground Forces of the Armed Forces of Ukraine). Together, they started an experimental use of Cossack traditions for the moral and psychological strengthening of the battalion's soldiers. Professor V. Zadunaiskyi, coordinator of the expert group, conducts periodic classes with the approval and support of the battalion command from October 2022.

By the fall of 2023, the experiment gave positive results – it helped to strengthen the fighting spirit of the fighters (they repeatedly defeated the Russian interventionists in battles). The results of the experiment were presented at scientific conferences and in the Ukrainian mass media.

Keywords: Ukraine, Armed Forces, Russian-Ukrainian war, 2022-2023, Cossacks, combat capability, militancy, brotherhood.